

## Yttrande

### Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42), U2024/01680

Svenska kyrkans olika organisatoriska delar är huvudman för ett flertal folkhögskolor och Svenska kyrkan är största medlem i Sensus studieförbund. Svenska kyrkans församlingar samarbetar med Sensus studieförbund kring verksamhet som faller inom folkbildningens ram. Svenska kyrkans kulturverksamhet och folkbildningen, med såväl studieförbund som folkhögskolor, utgör ett ekosystem för att främja lokalt kulturutbud. Särskilt när det gäller utbildning av kyrkomusiker, där det förutspås en betydande brist på grund av pensioneringar, spelar folkhögskolor en stor roll för Svenska kyrkans personalförsörjning.

Svenska kyrkan har därför ett stort engagemang, ansvar och en nära relation till folkbildningen i Sverige. Samtidigt utgör folkbildningens aktörer sammantaget en bärande infrastruktur för ett rikt och livskraftigt civilsamhälle. Folkbildningens långsiktiga förutsättningar har därför stor betydelse för det svenska civilsamhället som helhet och därmed också för den svenska demokratin.

Det är mot denna samlade bakgrund som Svenska kyrkan lämnar följande synpunkter på det remitterade betänkandet.

### Svenska kyrkans synpunkter

- Svenska kyrkan välkomnar och understryker utredningens beskrivningar av folkbildningens betydelse för enskilda människor, demokratin och ett rikt kulturliv
- Svenska kyrkan tillstyrker utredningens huvudförslag om att folkbildningens nuvarande självförvaltningsmodell kvarstår med vissa modifieringar
- Svenska kyrkan avstyrker utredningens alternativa förslag om att fördelningen av statsbidraget utförs av en myndighet i stället för av Folkbildningsrådet
- Svenska kyrkan anser att de föreslagna modifieringarna av systemet i syfte att åstadkomma en starkare statlig kontroll och uppföljning i huvudsak är ändamålsenliga
- Svenska kyrkan menar att förslaget om en årlig revision av Folkbildningsrådet utförd av Riksrevisionen kräver tydlig reglering för att säkra att revisionen begränsas till organisationens myndighetsutövning
- Svenska kyrkan avstyrker förslaget om krav på registerföring av studieförbundens samarbetsparter utifrån bedömningen att förslaget inte på ett proportionerligt sätt avväger behovet av kontroll å ena sidan i relation till ökade administrativa kostnader och civilsamhällets självständighet å den andra



- Svenska kyrkan tillstyrker förslagen till förändrade mål- och syftesbeskrivningar för folkbildningspolitiken och statsbidraget med några förslag på modifieringar i syfte att tydliggöra folkbildningens betydelse för demokratin och ett livslångt lärande
- Svenska kyrkan instämmer i utredningens bedömning om att en särskild utredning kring musikutbildningarnas förutsättningar bör tillsättas i syfte att se över hur samverkan och samordning mellan olika aktörer kan utvecklas för att skapa bättre förutsättningar för olika nivåer av musikutbildning att understödja varandra.

## Utveckling av Svenska kyrkans synpunkter

### **Folkbildningens betydelse för enskilda människor, demokratin och ett rikt kulturliv**

Utifrån våra erfarenheter av samverkan med folkbildningen välkomnar och understryker Svenska kyrkan betänkandets utförliga beskrivningar av folkbildningens betydelse för både individ och samhälle. Särskilt vill Svenska kyrkan lyfta fram folkbildningens betydelse för det demokratiska samtalet liksom för ett rikt kulturliv, särskilt i gles- och landsbygd. Folkbildningen har också avgörande betydelse för enskilda människors bildningsresor genom att skapa förutsättningar för personlig utveckling och livslångt lärande. Folkbildningen spelar också en viktig roll för att möjliggöra förenings- och verksamhetsutveckling i sammanhang med lägre grad av organisatorisk erfarenhet. Folkhögskolorna har en särskild betydelse för att skapa jämlik tillgång till utbildning för fler.

### **Huvudförslaget om att självförvaltningsmodellen kvarstår med vissa modifieringar**

Svenska kyrkan bedömer att huvudförslaget innebär en i allt väsentligt bibehållen frihet för folkbildningen när det handlar om innehåll och tillvägagångssätt, även om de föreslagna modifieringarna innebär en ökad administrativ börda och närmare kontroll och uppföljning från statens sida. Att folkbildningen är fri och frivillig och inte i form och innehåll styrs av staten är ett definierande karaktärsdrag för folkbildningen och en förutsättning för dess bidrag till det demokratiska samtalets vitalitet. Svenska kyrkan förordar därför det förslag som vi bedömer i störst utsträckning säkrar folkbildningens frihet och frivillighet på lång sikt. Svenska kyrkan tillstyrker mot den bakgrunden huvudförslaget om att självförvaltningsmodellen kvarstår med vissa modifieringar.

### **Det alternativa förslaget om att fördelningen av statsbidraget övertas av en myndighet**

Om alternativförslaget genomförs innebär det en kraftigare förskjutning av balanspunkten mellan kontroll och frihet som innebär risker för att politiken på sikt påverkar även inriktning vad gäller innehåll och tillvägagångssätt inom folkbildningen. Denna risk förstärks av den reviderade modell för bidragsfördelning som nyligen arbetats fram, där kvalitativa aspekter och inte enbart volymer tillmäts betydelse vid fördelning av medel till studieförbunden. Utredningen konstaterar att detta fördelningssystem kombinerat med en myndighetslösning utgör en risk för olämpligt politiskt inflytande över folkbildningen. Svenska kyrkan delar utredningens bedömning och betraktar denna risk som existentiell i relation till folkbildningens bidrag till den fria åsiktsbildningen. Svenska kyrkan avstyrker därför alternativförslaget.

## **Föreslagna modifieringar av systemet för att åstadkomma en starkare statlig kontroll och uppföljning**

Svenska kyrkan instämmer i utredningens bedömning att en stärkt statlig kontroll och uppföljning sannolikt krävs för att långsiktigt bevara förtroendet för den nuvarande självförvaltningsmodellen och därmed den betydelsefulla frihet som den ger folkbildningens aktörer. Svenska kyrkan välkomnar att utredningen erkänner betydelsen av de åtgärder för stärkt kontroll och uppföljning som Folkbildningsrådet och studieförbunden redan genomfört. Även om de föreslagna modifieringarna överlag framstår som ändamålsenliga för att säkra folkbildningens långsiktiga förtroende finns det också risker för ökad administrativ börda och kostnader. Avseende två av de modifieringar som föreslås vill Svenska kyrkan lämna några viktiga synpunkter.

Den första gäller förslaget att den årliga revisionen av Folkbildningsrådet ska utföras av Riksrevisionen. Det är ett förslag som säkrar kontinuerlig och kvalificerad statlig medverkan i revisionen, vilket kan leda till stärkt förtroende för folkbildningens verksamheter. Svenska kyrkan tillstyrker därför förslaget och välkomnar särskilt att regeringen inte ska kunna styra inriktningen av revisionen. Svenska kyrkan menar dock att det är avgörande att den statliga revisionen blir tydligt reglerad så att statens behov tillgodoses samtidigt som självförvaltningen värnas. Av den anledningen är det angeläget att revisionen avgränsas till statsbidraget och Folkbildningsrådets bidragsförmedling. Folkbildningsrådet är en ideell förening med verksamhet utöver hantering av statsbidraget. Folkbildningsrådets föreningsverksamhet är en del av civilsamhället och kan därför inte omfattas av statlig revision.

Svenska kyrkan har vidare invändningar mot kravet på registerföring av studieförbundens samarbetsparter. Det är ett krav som kan innebära en mycket omfattande administrativ apparat och därmed medföra ökade administrativa kostnader samtidigt som det väcker principiella frågor om civilsamhällets självständighet i relation till staten. Svenska kyrkan menar att detta förslag inte på ett proportionerligt sätt avväger behovet av statens kontroll å ena sidan och ökade administrativa kostnader och civilsamhällets självständighet i relation till staten å den andra. Sammantaget innebär det att Svenska kyrkan avstyrker kravet på registerföring av studieförbundens samarbetsparter.

## **Förändrade mål- och syftesformuleringar och en ny målstruktur**

Förslaget till förändrade mål och syften och en ny målstruktur för folkbildningspolitiken skapar större tydlighet kring vad som ska följas upp av riksdagen och fångar i allmänhet väl de aspekter som tidigare angetts som mål och syften med folkbildningen. Svenska kyrkan tillstyrker därför förslaget till ny målstruktur och även i huvudsak de föreslagna mål- och syftesformuleringarna.

Svenska kyrkan invänder inte generellt mot förslaget till nytt övergripande mål för folkbildningspolitiken. Svenska kyrkan anser dock att stärkt demokrati ska vara en del av statens mål med folkbildningspolitiken. I första hand anser vi att demokrati ska nämnas i det övergripande målet och i andra hand att demokrati ska nämnas i det fjärde delmålet (se nedan).

Svenska kyrkan tillstyrker förslaget till nya delmål, med två ändringar. Svenska kyrkan föreslår att det tredje delmålet formuleras ”Att fler människor får nya och återkommande möjligheter till livslångt lärande och att gå vidare i arbetsliv och studier.”

Förslaget lämnas mot bakgrund av att Svenska kyrkan anser att utredningens förslag har en alltför snäv förståelse för folkbildningens bidrag till människors personliga utveckling. Visserligen kan



folkbildningen lämna viktiga bidrag till människors möjligheter i arbetsliv och studier, men det finns också andra viktiga skäl till att människor bildar sig, som exempelvis existentiella och kulturella.

I det fall begreppet demokrati inte införs i det övergripande målet föreslår Svenska kyrkan också att det fjärde delmålet formuleras ”Att folkbildningens verksamhet bidrar till demokratin genom ökad sammanhållning och gemenskap. Att nya målgrupper nås och att personer med olika bakgrund och förutsättningar möts i folkbildande sammanhang.”

## Särskild utredning kring musikutbildningarnas förutsättningar

Utredningen bedömer att en särskild utredning kring musikutbildningarnas förutsättningar bör tillsättas i syfte att se över hur samverkan och samordning mellan olika aktörer kan utvecklas för att skapa bättre förutsättningar för olika nivåer av musikutbildning att understödja varandra. Inte minst mot bakgrund av musikutbildningarnas betydelse för Svenska kyrkans personalförsörjning av kyrkomusiker välkomnar och understryker Svenska kyrkan utredningens bedömning.

Svenska kyrkans kulturverksamhet och folkbildningen, med såväl studieförbund som folkhögskolor, utgör ett ekosystem för att främja lokalt kulturutbud. Särskilt när det gäller utbildning av kyrkomusiker, där det förutspås en betydande brist på grund av pensioneringar, spelar folkhögskolor en stor roll för Svenska kyrkans personalförsörjning. Fram till 2030 beräknas Svenska kyrkan behöva rekrytera 700 organister och kantorer.

Uppsala den 3 december 2024

På kyrkostyrelsens vägnar,

Martin Modéus  
Ärkebiskop, ordförande

Karin Sarja  
Avdelningschef